

Campus Hamar

Anita Renee Efraimsen Husås

Bacheloroppgave

A. Dokumenter som data og analysemateriale

Barns integritet og kartlegging

Children's integrity and mapping

BLUS

2017

Forord

Nå står jeg ved veis ende som barnehagelærerstudent, og jeg skal ta i bruk mine teoretiske kunnskaper i det praktiske arbeidet i barnehagen som utdannet barnehagelærer, det er spennende og jeg gleder meg. Kartlegging av barn er noe som har opptatt meg gjennom barnehagelærerstudiet og jeg har hatt mange spørsmål om hvorfor og hvordan jeg skal kartlegge barn. Gjennom denne oppgaven har jeg tilegnet meg kunnskap som gjør at jeg føler meg tryggere og sterkere i møtet med kartlegging i barnehagen, og jeg håper også at denne oppgaven kan være til refleksjon om et viktig tema for dere som leser den.

Jeg vil takke familie og venner, spesielt mine unike og tålmodige barn som sprer glede i hverdagen, og min mann for den enorme støtten og all husarbeidet han har tatt gjennom tre år.

Jeg vil takke den fantastiske studiegruppen min for diskusjoner, refleksjoner, støtten, gleden, og humoren vi har delt gjennom alle tre årene.

Og sist, men absolutt ikke minst, vil jeg takke veilederen min Anniken Lind som har utfordret meg til å reflektere kritisk, og kommet med gode konstruktive tilbakemeldinger underveis i oppgaveskrivingen.

Anita Renee E. Husås

Årnes, 25. mai 2017.

Norsk sammendrag

Tittel: Barns integritet og kartlegging

Forfatter: Anita Renee Efraimsen Husås

År: 2017

Sider 36

Emneord: Kartlegging, etikk, anerkjennelse og subjektskaping.

Sammendrag:

I denne bacheloroppgaven tar jeg opp temaet barns integritet og kartlegging, der jeg har valgt å fokusere på barna i kartleggingssituasjonen. For å finne ut av min problemstilling: *Hvordan kan barnehagelæreren bruke kartleggingsverktøyet TRAS og samtidig ivareta det enkelte barns integritet?* valgte jeg å gjøre en dokumentanalyse der jeg studerte innholdet i to dokumenter som handlet om det å kartlegge barn med TRAS, og jeg studerte teorier som handler om barns subjektskaping, anerkjennelse og etikk. På bakgrunn av studien jeg gjorde, kom jeg frem til at det å ivareta barns integritet i en kartleggingssituasjon handler om hvordan jeg som barnehagelærer velger å møte barnet på, anerkjenne barnet, det handler også om hvilke diskurser som råder og om hvordan barnehagelæreren utøver makt. Som profesjonsutøver har barnehagelæreren et ansvar som innebærer å handle ut fra barns beste, det holder ikke i en kartleggingssituasjon å kun se på hva barnet mestrer eller ikke mestrer. Fokuset må flyttes fra å se på barns mangler til barns kompetanse, interesser og ressurser og miljøets påvirkning. Barnehagelæreren må møte det enkelte barnet som et likeverdig individ.

Engelsk sammendrag (abstract)

Title: Children's integrity and mapping	
Authors: Anita Renee Efraimsen Husås	
Year: 2017	Pages: 36
Keywords: Mapping, etics, recognition and subjectification.	
Summary: In this bachelor thesis I will address the topic of a child's integrity in relation to mapping situations. To address the topic question: <i>How can kindergarten teacher use mapping tools like TRAS and at the same time maintain the integrity of each individual child?</i> Have I chosen to do a document analysis where I study the content of two documents on the topic of mapping a child with TRAS. I have also studied theories regarding children's subjectification, recognition and ethics. On the basis of the studies I have concluded that to maintain a child's integrity in a survey situation is it important how the kindergarten teacher chooses to interact and engage with the child, recognize the child, and about the different kind of discourses apply to the situation in addition to how the kindergarten teacher exercise power. As a professional the kindergarten teacher has an obligation to always act in the child's best interest, it is simply not enough to observe what the child can or can not do. It is important to shift focus from what the child lacks in skills to assert its competences, resources, interests and environmental impacts. The kindergarten teacher must see the child as an equal individual.	

Innhold

FORORD	2
NORSK SAMMENDRAG	3
ENGELSK SAMMENDRAG (ABSTRACT)	4
1. INNLEDNING	7
1.1 VALG AV TEMA	7
1.2 PROBLEMSTILLING	8
1.2.1 Begrepsavklaring	8
1.3 AVGRENSING	8
1.4 OPPBYGGING AV OPPGAVEN.....	9
2. TEORI	10
2.1 ETIKK.....	10
2.1.1 Barns rettigheter	10
2.1.2 Normativ etikk.....	11
2.1.3 Ethiske utfordringer	11
2.1.4 Nærhetsetikk.....	12
2.2 ANERKJENNELSE	14
2.2.1 Å anerkjenne barnet.....	14
2.2.2 Utøvelse av makt	14
2.3 BARNET SOM SUBJEKT	15
2.3.1 Å møte barnet som subjekt	15
2.3.2 Subjektskapingens kompleksitet	16
2.3.3 Det pedagogiske miljøet.....	16
2.4 BARNEHAGELÆREREN SOM PROFESJONSUTØVER.....	17
3. METODE	19

3.1	VALG AV METODE	19
3.1.1	<i>Kvalitative forskningsmetoder</i>	19
3.1.2	<i>Objektivitet</i>	19
3.2	VALG AV DOKUMENTER	20
3.3	INNHALDET I DOKUMENTENE	21
3.3.1	<i>Jakten på det normale barnet</i>	21
3.3.2	<i>Hva er TRAS og hvordan brukes det?</i>	22
4.	DRØFTING	24
4.1	ETIKK OG KARTLEGGING	24
4.1.1	<i>Etikkens betydning</i>	24
4.1.2	<i>I møtet med barnet</i>	26
4.2	KARTLEGGING OG ANERKJENNELSE	26
4.3	UTØVELSE AV MAKT OG POSTMODERNISMEN	27
4.4	KARTLEGGINGENS SKYGGELEGGING AV SUBJEKTET	28
4.5	PROFESJONSUTØVERENS TILLITT	30
5.	AVSLUTNING	32
	LITTERATURLISTE	34

1. Innledning

1.1 Valg av tema

Kartlegging i barnehagen er noe som har opptatt meg gjennom barnehagelærerstudiet, det har vekket noen følelser i meg om at dette må være feil måte å støtte barns utvikling på. Det å sitte med et skjema og fylle ut hva barnet mestrer og ikke mestrer, motsa det jeg hadde lært om å være anerkjennende og se barnet som et kompetansefullt individ. Jeg bestemte meg derfor i første omgang å finne ut av hvorfor jeg som barnehagelærer skal kartlegge barn i barnehagen. Etter mye lesning av litteratur og avisinnlegg fant jeg sterke sider for og mot kartlegging i barnehagen, og det som ble et enda større fokus for meg da var at det var gode argumenter både for og imot. Jeg fant også flere avisinnlegg som var nærmest skittkasting frem og tilbake mot de som var uenige, noen av de gikk nesten over grensen til personangrep, men jeg synes det manglet noe om barna i selve kartleggingssituasjonen.

I en rapport fra Datatilsynet (2014) kommer det frem at 90% av alle barnehagene i Norge bruker TRAS¹ som kartleggingsverktøy i barnehagen, og regjeringen ønsker gjennom St. meld. 41, (2008/2009), *Kvalitet i barnehagen* tilbud om språkkartlegging til alle barn (Kunnskapsdepartementet, 2009). Utfra dette virker det som om kartlegging med TRAS blir brukt med stort omfang, men det skrives svært lite om hvordan man skal kartlegge barna. Mine egne erfaringer fra arbeid med kartlegging av barn i barnehager er at det virker som mange av de som skal utføre kartleggingen er så opptatt av å få sett hva barnet mestrer eller ikke mestrer ut fra skjemaet de har for hånden, at de «glemmer» selve barnet og det som skjer rundt i kartleggingssituasjonen.

Jeg ser det som nødvendig og svært interessant å se på hvordan man kan kartlegge barna i barnehagen og samtidig være en barnehagelærer som ivaretar hvert enkelt barn der man bruker kartleggingsverktøyet TRAS.

¹ TRAS betyr Tidlig Registrering Av Språkutvikling – i daglig samspill. TRAS er et kartleggingsmateriell som brukes for å observere barnehagebarns språkutvikling. TRAS er et utviklingssamarbeid mellom Statped, Lesesenteret og Senter for adferdsforskning ved Universitetet i Stavanger og Institutt for spesialpedagogikk ved Universitetet i Oslo. Hentet fra: <http://www.statped.no/fagomrader-og-laringsressurser/finn-laringsressurs/sprak-og-tale/tras/>

1.2 Problemstilling

På bakgrunn av egne erfaringer, det som har opptatt meg og mine funn i litteratur og media har jeg utarbeidet en problemstilling som lyder følgende:

Hvordan kan barnehagelæreren bruke kartleggingsverktøyet TRAS og samtidig ivareta det enkelte barns integritet?

1.2.1 Begrepsavklaring

I min problemstilling har jeg valgt å bruke begrepet integritet, i den sammenheng om å ivareta barns integritet. «Uttrykket integritet betegner noe som er uskadd og bevart i sin helhet, og brukes gjerne også om en ... persons uavhengighet og ukrenkelighet» (Kjøll, 2015, avsnitt 1). Integritet er et begrep jeg ikke ser ofte i litteraturen som omhandler barnehagebarn. I sammenheng med oppgaven jeg skal skrive vil jeg si det handler om etikk, å anerkjenne barnet og være bevisst på barns egen subjektskaping. Etikk, anerkjennelse og barn som subjekt utdyper jeg i kapittel 2.

1.3 Avgrensing

Kartlegging i barnehagen er et stort og viktig tema. Som jeg skrev innledningsvis synes jeg det er interessant å skulle se på både hvorfor og hvordan man skal kartlegge barn i barnehagen. Det hadde også vært interessant å se på barns språkutvikling og språkmiljøet i barnehagen. Men jeg har måtte begrense meg da jeg skal skrive en bacheloroppgave og omfanget hadde blitt alt for stort for denne oppgaven. Jeg valgte å rette meg mot barns integritet i situasjonen der de blir kartlagt med TRAS, på grunnlag av omfanget med bruk av TRAS i barnehager er stort.

1.4 Oppbygging av oppgaven

Innledningsvis forteller jeg noe om hvorfor jeg har valgt dette tema, og hva som har opptatt meg gjennom studiet. På bakgrunn av disse tankene presenterer jeg problemstillingen min der jeg også gjør en begrepsavklaring. Videre sier jeg noe om avgrensning og oppbygging av oppgaven.

I kapittel 2 presenterer jeg teorien jeg har valgt, der teorien er til hjelp for å belyse mine tanker, og den er med på å skape refleksjon og bygge videre på dokumentene jeg presenterer i kapittel 3 og til drøftingen i kapittel 4.

I kapittel 3 presenterer jeg valgt metode og mine tanker rundt metodevalget. Jeg presenterer innholdet i dokumentene jeg har valgt, og dette sammen med teorien legger grunnlaget for drøftingen i kapittel 4.

Kapittel 4 er drøftingsdelen i oppgaven min. Her vil jeg drøfte mine funn fra kapittel 3 opp mot teorien fra kapittel 2, jeg vil og trekke inn egne erfaringer fra barnehagepraksis.

Avslutningsvis vil jeg kort oppsummere og dele mine tanker rundt denne oppgaven.

2. Teori

I dette kapittelet vil jeg presentere hvilke teorier jeg ønsker å bruke i drøftingsdelen som er kapittel 4. Teorien er til hjelp for å belyse mine tanker, men den er også med på å skape refleksjon og bygge videre på de dokumentene jeg presenterer i kapittel 3.

2.1 Etikk

2.1.1 Barns rettigheter

*FNs konvensjon om barnets rettigheter*² fastslår i Del 1 ART 3. punkt 1. at «Ved alle handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn.» (Barne- og likestillingsdepartementet, 2003, s. 9). Videre fastslår *Barnekonvensjonen* barnets rett til kvalifisert tilsyn av de institusjoner som har ansvaret for barns omsorg (Barne- og likestillingsdepartementet, 2003), jeg tenker at dette gjelder da spesielt barnehagen. Lingås (2014) betrakter dette som verdi, der retten til barnet er at barnet ikke skal være et middel for å nå andre mål. Videre hevder Lingås (2014) at det kan være problematisk der barnehagelæreren avgjør hva som er barnets beste, han mener det ligger en fare for hvordan makt blir utøvet, om det utøves for å nå egne mål eller om makten utøves i barnets favør. Lingås (2014) støtter seg til Kants kategoriske imperativ som lyder slik «Du skal aldri behandle det menneskelige i egen og andres person bare som et middel, men alltid som et mål i seg selv» (sitert i Eidhamar & Leer-Salvesen, 2013, s. 43).

I tillegg til *Barnekonvensjonen* står det også noe i *Barnehageloven* (2005) om barns rettigheter, blant annet barns rett til medvirkning. I *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver* står det noe om barns rett til å uttrykke seg og si sin mening om det som vedrører barnets eget liv (Kunnskapsdepartementet, 2011).

² Videre i oppgaven vil jeg bruke begrepet *Barnekonvensjonen* i stedet for *FNs konvensjon om barnets rettigheter*.

2.1.2 Normativ etikk

I følge Tholin (2008) handler den normative etikken om å finne frem til gode løsninger og begrunnelser der du må ta ulike valg, det handler om å finne ut av hva som skal til for at en handling skal være god. Normative etiske perspektiver kan deles inn i to hovedkategorier som er deontologiske teorier og teleologiske teorier. Pliktetikk, diskursetikk og rettferdighetsetikk knyttes til deontologisk tradisjon der handlinger kan begrunnes med at det er riktig fordi det er en plikt. I tillegg kommer teologisk tradisjon med konsekvensetikk og dydsetikk som begrunnes med at handlingen er riktig fordi det er godt (Tholin, 2008). Jeg vil se nærmere på de ulike normative etiske perspektivene gjennom Tholin (2008).

Pliktetikk handler om hva en bør gjøre, det kan være bestemte påbud eller forbud som styrer dette (Tholin, 2008). *Barnehageloven* (2005) sier noe om hva barnehagen er pliktet til å gjøre, innholdet er lovfestet og barnehagen som organisasjon er pliktet til å følge loven.

Diskursetikken handler om samtale og demokrati, der menneskene som er berørte skal ha mulighet til å uttrykke seg, alle skal ha mulighet til å fremme sine synspunkter og bli hørt, samtidig som de selv må være lyttende overfor andre. Det gjelder også i møtet mellom barn og voksne, der den voksne har et ansvar å lytte til barnas verbale og non-verbale språk (Tholin, 2008).

Tholin (2008) skriver at konsekvensetikken handler om at du reflekterer over hvilke konsekvenser handlingen vil få og deretter tar en avgjørelse på bakgrunn av hvilket utfall som er det beste for situasjonen man er i. Her er det ikke selve handlingen som er i fokus, men det som vil skje i etterkant av handlingen.

Dydsetikken handler om å utføre handlinger som er det beste for mennesket. Dydsetikken er kritisert for at hovedfokuset er på selve handlingen i seg selv, og ikke på konsekvensene handlingen kan gi (Tholin, 2008).

2.1.3 Etiske utfordringer

Barnehagelærere møter på etiske utfordringer hver eneste dag, gjennom Lingås (2014) sin litteratur om etiske utfordringer vil jeg si at det å kartlegge et barn kan være en stor etisk utfordring eller rett og slett et etisk problem. Lingås (2014) skriver om etiske dilemmaer som

handler om at barnehagelæreren må ta vanskelige valg der verdier kolliderer, og der barnehagelæreren må gjøre noen verdiprioriteringer som kan sette en verdi til side for en annen. I følge Lingås (2014) kan man dele etiske utfordringer opp i tre ulike konflikter, han kaller de lojalitetskonflikter, rollekonflikter og mål-middel konflikter. Jeg tenker at alle konfliktene kan knyttets til kartlegging, noe jeg viser gjennom eksempler nedenfor.

I en kartleggingssituasjon kan det være at arbeidsgiver har et stort ønske om å kartlegge alle barn i barnehagen, mens foreldrene ikke ønsker at deres barn skal kartlegges. Arbeidsgiver mener at du som barnehagelærer må være lojal mot arbeidsplassen og prøve å overtale foreldrene til å samtykke til kartlegging av sitt barn. Dette kan bli en lojalitetskonflikt hvis barnehagelæreren ikke ønsker å kartlegge alle barn med hensyn til lojaliteten til foreldrene og barna. Lojalitetskonflikter handler om at man må bryte lojaliteten for en parts interesser for å kunne være lojal mot den andre parten (Lingås, 2014).

Rollekonflikter handler om hvilke forventninger samfunnet har til deg som barnehagelærer på den ene siden, og det kan være forventninger til deg selv som barnehagelærer om hvordan du skal utføre dine oppgaver på den andre siden. Hvis disse forventningene ikke kan forenes er du som barnehagelærer i en rollekonflikt (Lingås, 2014). Sett opp mot kartlegging i barnehagen kan denne konflikten oppstå hvis for eksempel kommunen pålegger deg som barnehagelærer å kartlegge alle barna på din avdeling, selv om du selv som barnehagelærer mener at det ikke er nødvendig.

Lingås (2014) skriver om den tredje typen etiske konflikter som er mål-middel-konflikter. Disse konfliktene handler om at man bruker midler for å nå mål, der bruken av midler ikke er forsvarlig. I en kartleggingssituasjon i barnehagen kan det være at arbeidsgiver argumenterer for bruk av kartleggingsverktøy som et mål for å heve kompetansen til barnehagelæreren når det gjelder kunnskaper om barns språkutvikling. Her vil barna brukes som et middel for å nå målet om kompetanseheving hos barnehagelærerne.

2.1.4 Nærhetsetikk

Nærhetsetikken kan plasseres under ontologien og filosofien, og handler om relasjonen mennesker i mellom (Tholin, 2008). Eidhamar & Leer-Salvesen (2013) skriver om

nærhetsetikk og de mener filosofene Løgstrup og Lèvinas er de to viktigste representantene innenfor nærhetsetikken.

Løgstrup snakker om etisk fordring der man har et moralsk ansvar i møtet med et annet menneske, og et av hans kjente sitater er fra hans etiske fordring som lyder slik: «Den enkelte har aldri med et annet menneske at gjøre uten at han holder noget af dets liv i sin hånd» (sitert i Tholin, 2008, s. 123). Eidhamar & Leer-Salvesen (2013) skriver at den etiske fordringen handler om å gi, men ikke med forventninger om å få noe i gjengjeld, det handler også om det enkeltes menneskets verdi og hvordan man selv som moralsk subjekt går inn i møtet med andre mennesker. Et annet sentralt fenomen i Løgstrups etikk er tillit, der han mener at mennesket helt fra fødselen møter andre med tillit, denne tilliten kan brytes i møte med andre mennesker, for eksempel ved opplevelse av svik (referert i Eidhamar & Leer-Salvesen, 2013). Eidhamar & Leer-Salvesen (2013) skriver at er det noe fra Løgstrups etikk en barnehagelærer bør ta med seg inn i barnehagen så er det hans tanker om tilliten. Barnehagelæreren har mest sannsynlig egne erfaringer fra eget liv om mennesker som er sin tillit verdig og som har vært til å stole på, men også møter med svik og mistillit, disse erfaringene er viktige erfaringer som barnehagelæreren kan ta med seg i møtet med hvert enkelt barn. Barna lærer selv av sine erfaringer i møtet med andre mennesker, og hvis barnet har tillit til barnehagelæreren vil også barnet ta med seg denne erfaringen i sine møter med andre mennesker, ifølge Løgstrup (referert i Eidhamar & Leer-Salvesen, 2013).

Lèvinas filosofiske etikk handler om å se den andres ansikt, det handler om i møtet med den andre, der en som menneske må kunne se den andre og anerkjenne at den andre er annerledes og unik, samtidig som man anerkjenner at den andre ligner seg selv (referert i Eidhamar & Leer-Salvesen, 2013). «Dette blikket for Den Andres Ansikt er selve menneskelivets utgangspunkt, det aller første og det alt begynner med. Og der hvor den andre mister ansiktet sitt, der hvor dette ansiktet blir tilslørt for meg, der blir volden mulig» (sitert i Eidhamar & Leer-Salvesen, 2013, s. 48). I en kartleggingssituasjon kan det tenkes at man ikke ser den andres ansikt fordi det er tildekket, og da tenker jeg at det kan være tildekket av det barnet ikke mestrer.

2.2 Anerkjennelse

2.2.1 Å anerkjenne barnet

Åmot & Skoglund (2012) skriver om at det å anerkjenne barnet handler om hvilke måter den voksne møter barnet på, og hvilke måter den voksne går inn i relasjoner med barnet på. Den voksne må se på barnet som et likeverdig individ, for at barnet skal kunne føle seg anerkjent må barnet kjenne seg respektert og verdifull for det mennesket barnet er. Barnehagelæreren må være bevisst på barnets ukrenkelige verdi, der barnehagelæreren må ha respekt for barnets rettigheter, kultur og behov for omsorg og kjærlighet (Åmot & Skoglund, 2012). Det handler om selvet, barnets selvtillit og selvfølelse, utvikles i samhandling med andre mennesker, og fra den voksnes side i arbeid med barn i barnehagen handler det om å gi barnet kjærlighet og utøve makt i barnets favør (Akslen, 2012).

2.2.2 Utøvelse av makt

I følge Hultqvist (2011) snakker Foucault om makt og kunnskap, og hvordan disse veves inn i hverandre. Foucault mener at diskurser kan ses på som etablerte sannheter, der det handler om hvilke diskurser som råder og at disse diskursene gir mennesket mulighet til å utøve makt der de kan definere det som er rett og ikke (referert i Hultqvist, 2011). Diskursene styrer hvordan de voksne i barnehagen tenker og snakker om barnet på (Otterstad & Redding-Jones, 2011). Det kan for eksempel være at de voksne i barnehagen har et syn på barnet utfra Piaget sin utviklingspsykologiske stadietenkning, der Piaget mener at barn utvikler seg kognitivt gjennom stadier som er delt inn etter alder. Piaget mente at stadiene var universelle, slik at barnet må innta et stadium for å komme videre til neste (Askland & Sataøen, 2014). Her vil diskursen om hva som er et normalt barn råde, og de voksne utøver makt der de definerer barnet som normalt eller ikke utfra Piaget sin teori. Makten ligger i relasjonen mellom diskursen og mennesket, den kan ikke eies men den kan utøves. Videre sier Foucault at det finnes sprekker i veven der det er rom for tolkning der man kan være kritisk til diskursene. (referert i Hultqvist, 2011).

Akslen (2012) støtter seg til Foucault sine teorier om diskurser og makt. Makt er ofte forbundet med noe negativt, men det trenger det ikke å være. Det kommer an på hvordan man utøver makten, hvis barnehagelæreren utøver makt mot barnet for å selv innfri sine

ønsker vil det være krenkende mot barnet. Hvis barnehagelæreren utøver makten for å gjøre det beste for barnet, vil makten være positiv da den voksne driver frem barnet og er med på å styrke barnets utvikling av selvet. Barnehagelæreren må reflektere kritisk til diskursene som råder slik at etablerte sannheter kan brytes, og barnehagelæreren kan utøve makt der den brukes for å fremme barnet i stedet for å krenke barnet (Akslen, 2012).

2.3 Barnet som subjekt

Bae (2016) påpeker at det har skjedd en endring de siste årene, der man har gått fra å se på barn som skal formes til å se på barn som noe eget helt fra fødselen av. Det har skjedd en endring i synet på barn, der man før så på barnet som et objekt, som tomme tavler som skulle fylles, til å se barnet som subjekt, der barnet er intelligent og har meninger allerede fra fødselen av (Bae, 2016). Bae (2016) støtter seg til faglig bidrag og forskning³ i sin artikkel om barnet som subjekt, der hun påpeker at denne endringen i synet på barn kommer fra moderne spedbarnspsykologi og relasjonspsykologi, der det har blitt dokumentert at barn er intelligente og sosiale fra den dagen de kommer til verden.

2.3.1 Å møte barnet som subjekt

Det å møte barnet som subjekt handler om kommunikasjon, både verbal og nonverbal. Barnehagelæreren som omsorgsperson må være lydhøre og kunne tolke barnas verbale språk og kroppsspråk (Bae, 2016). Det samme skriver Åberg & Taguchi (2006) om, de bruker begrepet *hørestyrke*, som handler om å lytte til barna. De hevder at mange voksne er for opptatt av å formidle det de selv vet, slik at de glemmer å lytte til barna. Det handler ikke bare om den auditive lyttingen, men også den visuelle, og enda dypere der vi reflekterer over det som ligger bak.

³ Se for eksempel: James, A., Prout, A. & Jenks, C.(1998). *Theorizing Childhood*, Oxford: Polity Press. eller Johansson, E.(2003). Att närma sig barns perspektiv, *Pedagogisk Forskning i Sverige*, årg.8, nr.1-2. s.42-57.

2.3.2 Subjektskapingens kompleksitet

Biesta (2006) støtter seg til Foucaults teorier om menneskets subjektivitet der han kritiserer humanismen med ideen om at det er mulig å definere hva et menneske er. Biesta (2006) mener at det blir et objektivt syn på mennesket om man skal forsøke å definere hva et menneske som subjekt er, han hevder at vi i stedet må se på hvordan et subjekt skapes.

I følge Biesta (2006) blir menneskets subjektivitet til i ulike rom, disse rommene kan forstås som ulike kulturelle rom der vi handler på bakgrunn av andre eller av ansvarsforpliktelser. Mennesket utvikler seg som subjekter innenfor de kulturelle rammene som er til deres disposisjon, og ofte innenfor det som er etisk og moralsk riktig (Biesta, 2006).

Mennesket kan ikke utvikle selvet fritt, men vi utvikler oss i møte med andre som er ulike oss selv (Biesta, 2006). Biesta (2006) hevder at det er i kommunikasjon med andre mennesker som er ulike oss selv, der vi lytter og tar den andre alvorlig og responderer på det ukjente med vår egen enestående stemme og ikke med den stemmen som styres av det fornuftige eller etiske, at det er først da vi blir til unike subjekter.

2.3.3 Det pedagogiske miljøet

Nordin-Hultman (2004) har et postmodernistisk kunnskapssyn som handler om at barnehagelæreren er kritisk til diskurser om barns læring, utvikling og identitetskaping. Det handler om at barnehagelæreren er oppmerksom på og reflekterer over antakelser om hva som ses på som normalt og ikke i forskjellig tid og rom. I følge Nordin-Hultman (2004) er barnehagens praksis ofte er basert på psykologisk teori, der barnehagebarn blir vurdert og kontrollert etter psykologiske og sosiale teorier. Barnehagelærerens fokus blir på barns feil og hva som er typisk for barnet, dette kan påvirke barnehagelærerens syn på barnet, som igjen kan påvirke foreldrenes syn på barnet og barnets eget syn på seg selv (Nordin-Hultman, 2004).

Barnehagelæreren må se på hvordan det pedagogiske miljøet påvirker barnets atferd og må være forsiktig med å stemple barna (Nordin-Hultman, 2004). Nordin-Hultman (2004) presiserer at barnets selv skapes gjennom handlinger og gjennom de mulighetene det

pedagogiske miljøet gir. Voksne i barnehagen stempler ofte barna som har en annen atferd enn det som ses på som normalt, og ofte etter hvilket kjønn de er, der man for eksempel kan si at en gutt som har vanskeligheter med å konsentrere seg om en aktivitet inne på avdelingen fordi «han er bare sånn, han er jo gutt og har masse energi». I følge Nordin-Hultman (2004) vil diskursene som råder i barnehagen beskrive barn utfra forskjellige synsvinkler som for eksempel biologiske, psykologiske eller sosiale perspektiv. Men er denne gutten «sånn» i alle situasjoner og i alle aktiviteter? Nordin-Hultman (2004) skriver at barnehagelæreren må se på det pedagogiske miljøet i stedet for å stemple barna. Barnehagelæreren må røske opp i de etablerte teoriene om barns læring, utvikling og identitetskaping, der man ser på det med et kritisk blikk og reflekterer over hva som skjer rundt som påvirker dette barnets atferd i de konkrete situasjonene.

2.4 Barnehagelæreren som profesjonsutøver

Barnehagelæreren som profesjonsutøver handler om at vi har en profesjonalitet innenfor et fagfelt (Hennum & Østrem, 2016). Som barnehagelærer er man gitt et ansvar og en tillitt der vi skal ivareta samfunnets lover som *Barnehageloven* (2005) og *Barnekonvensjonen* (Barne- og likestillingsdepartementet, 2003), forskrifter som *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver* (Kunnskapsdepartementet, 2011) og forventninger på den ene siden, og barna og deres foreldre på den andre siden (Hennum & Østrem, 2016). Hennum & Østrem (2016) skriver at barnehagelæreren har faglig kunnskap, etisk dømmekraft og moralsk ansvar, og i barnehagen er det barna som er viktigst og barnehagelæreren må alltid gjøre det som står i sin makt overfor det enkelte barn, men også samtidig ivareta samfunnets interesser. Her kan man komme i etiske dilemmaer der det kan være vanskelig å ivareta det enkelte barnet hvis for eksempel politikere har pålagt barnehagelæreren å bruke spesifikke programmer og kartleggingsverktøy som går utover barns lek og utvikling (Hennum & Østrem, 2016).

Hennum & Østrem (2016) skriver om ansvar og tillit som handler om barnehagelærerens autonomi, der barnehagelæreren med sine kunnskaper og kompetanse er i stand til å bruke profesjonelt skjønn i sitt arbeid. Det handler om at samfunnet må ha tillit til at barnehagelæreren er i stand til å ta ansvar og avgjørelser på vegne av sin profesjon.

I følge Hennem & Østrem (2016) handler profesjonsutøvelse om at barnehagelæreren må handle ut fra barnets beste. Barn har en ukrenkelig verdi og en rett til å realisere seg selv som et selvstendig individ som er barnehagelærerens ansvar å ivareta. Det kan hende at barnehagelæreren må si ifra eller protestere dersom arbeidsgiver eller politikere pålegger barnehagelæreren noe som går foran lojaliteten til barna (Hennem & Østrem, 2016).

3. Metode

3.1 Valg av metode

Jeg har valgt en kvalitativ metode der jeg skal gjøre en dokumentanalyse. Bakgrunnen for dette valget er at innen det temaet jeg har valgt eksisterer det mye litteratur og forskning fra før. I tillegg har jeg egen erfaring og kjennskap til bruk av kartleggingsverktøy fra praksis i barnehager gjennom elleve år, både i kommunal og privat sektor. Jeg ser på den litteraturen som finnes og mine egne erfaringer som svært relevante og nyttige til min oppgave. I metodedelen vil jeg se på innholdet i dokumentene og mine funn i dokumentene vil jeg drøfte i kapittel 4.

3.1.1 Kvalitative forskningsmetoder

Når man gjør en kvalitativ forskning er man opptatt av å finne ut av hvordan noe kan gjøres, hvordan det fremstår og hvordan det kan tolkes. Det som undersøkes er rettet mot menneskers opplevelser og erfaringer, og det handler om forståelse og tolkning av det man undersøker (Brinkmann & Tanggaard, 2012).

3.1.2 Objektivitet

Dalland (2012) skriver at selv om man tenker og ønsker at forskningen skal være objektiv, vil alltid forskerens subjektive meninger, syn på virkeligheten og kunnskapsgrunnlag påvirke forskningen. Det er ikke til å unngå at vi har tanker om det vi skriver om, det som er viktig er at vi er vår «førforståelse bevisst» (Dalland, 2012, s. 117). Jeg har vært bevisst, kritisk og forsøkt å være åpen over min førforståelse gjennom mitt arbeid med å tolke litteraturen, samtidig erkjenner jeg at jeg som menneske er subjektiv. Mine subjektive erfaringer og meninger ligger til grunn i valg av tema og problemstilling. Mine egne verdistandpunkter kommer frem i problemstillingen der jeg ser det som viktig og nødvendig å ivareta barns integritet, der jeg på forhånd kritisk til om det faktisk er mulig å la seg gjøre. Å være bevisst sin førforståelse handler om at forskeren bevisst leter etter det som kan avkrefte de forutinntatte meningene og forklaringene man allerede har (Dalland, 2012).

3.2 Valg av dokumenter

Etter internettsøk og søk i Oria med søkeord som «kartlegging med TRAS i barnehagen», «hvordan kartlegge med TRAS i barnehagen» «kartleggingsverktøyet TRAS og anerkjennelse», kom det en god del treff, som eksempel fra Utdanningsforbundet, Lesesenteret, kronikker i Dagbladet og blogginnlegg for å nevne noe. Problemet mitt var at det handlet mest om hvorfor kartlegge, mens jeg var ute etter å finne ut hvordan kartlegge. Gjennom sosiale medier, avisoppslag, diskusjoner på arbeidsplass, med veileder og i kollokviegruppen, er det to kilder som stadig dukker opp. Det ene er bloggen *Mestrer, mestrer ikke*, og det andre er nettsiden til Lesesenteret universitetet i Stavanger. Disse to sier noe om hvordan kartlegge barn med TRAS i barnehagen.

Mari Pettersvold & Solveig Østrem (2017) skriver bloggen *Mestrer, mestrer ikke* og de har også gitt ut boken *Mestrer, mestrer ikke: Jakten på det normale barnet* (Pettersvold & Østrem, 2012), denne boken er omtalt på bloggen deres, og boken har et kritisk blikk på det å kartlegge barn i barnehagen.

Nettsiden til Lesesenteret ved universitetet i Stavanger (Halsan, 2017) har en kort forklaring på både hvorfor og hvordan kartlegge barn med TRAS i barnehagen, men jeg syns det var lite de hadde skrevet om det, derfor gikk jeg til primærkilden som er boken *TRAS, Observasjon av språk i daglig samspill*⁴ (Espenakk, Horn & Færevaa, 2011).

I boken *Mestrer, mestrer ikke: Jakten på det normale barnet* (Pettersvold & Østrem, 2012), valgte jeg kapitlet *Jakten på det normale barnet* som handler om det å bruke kartleggingsskjemaet TRAS når man kartlegger barn i barnehagen. I boken *TRAS, Observasjon av språk i daglig samspill* (Espenakk, Horn & Færevaa, 2011) valgte jeg kapitlet *Hva er TRAS og hvordan brukes det?* (Frost, Færevaa, Horn & Espenakk, 2011) som handler om hvordan de som har utarbeidet TRAS mener at det skal brukes.

⁴ Boken omtales også som TRAS-boken og fagboken av forfatterne, jeg bruker også de begrepene i min tekst der jeg mener det er best passende i forhold til teksten.

3.3 Innholdet i dokumentene

Her vil jeg presentere dokumentene jeg har valgt, jeg vil se på hva innholdet i dokumentene forteller om hvordan man kan kartlegge barn med bruk av kartleggingsverktøyet TRAS.

3.3.1 Jakten på det normale barnet

Mari Pettersvold som er sosiolog og førsteamanuensis ved Høgskolen i Sørøst-Norge, der hun også er leder for Senter for barnehageforskning, har sammen med Solveig Østrem som er teolog, har doktorgrad i etikk og er professor ved Høgskolen Innlandet avdeling Lillehammer, gitt ut boken *Mestrer, Mestrer ikke: Jakten på det normale barnet*. Og i boken finner jeg kapittelet *Jakten på det normale barnet* (Pettersvold & Østrem, 2012, s. 51 – 82) som jeg bruker i min dokumentanalyse.

Pettersvold & Østrem (2012) er sterke i sine påstander om at kartlegging handler om å se etter barnets feil og mangler og ikke om å se barnets ressurser. I følge Pettersvold & Østrem (2012) er det ikke mulig å bruke kartleggingsverktøyet TRAS og samtidig anerkjenne barnet. De presiserer også at personalets syn på barn vil påvirkes dersom et barn har mange mangler etter kartleggingen. I følge Pettersvold & Østrem (2012) er mye av innholdet i TRAS skjema er rettet mot barns atferd som kan gjøre at det er lett å glemme at kartleggingsskjemaet er ment for å kartlegge barns språk. Ved å kartlegge barn med kartleggingsverktøyet TRAS vil man jakte på et normalt barn, der kartleggingsskjemaet har lagt grunnlaget på hva som er normalt og ikke, og at profesjonelt skjønn fra barnehagelærerens side blir problematisk. De voksnes definisjonsmakt står sterkt, der de voksne bestemmer hva som er riktig utfra hvilke teoretiske perspektiv om barns lek, læring og utvikling de voksne selv legger til grunn (Pettersvold & Østrem, 2012). Pettersvold & Østrem (2012) mener at kartlegging med TRAS berører etikken, og at barns rett til medvirkning vanskeliggjøres ved at barnet måles ut fra evne til vilje til å innordne seg etter det som anses som normalt og etter den kulturen som barnehagen legger til grunn, i stedet for å se barnet som en del av et språklig fellesskap.

Pettersvold & Østrem (2012) stiller seg kritiske til at TRAS begrunner bruk av individuell kartlegging av barn er for å heve kompetansen hos personalet. De mener det er problematisk at personalet bruker de opplysningene kartleggingen gir om hvert enkelt barn for å øke sin egen kompetanse.

3.3.2 Hva er TRAS og hvordan brukes det?

Jørgen Frost er professor i spesialpedagogikk i institutt for spesialpedagogikk ved Universitetet i Oslo. Margaret Klepstad Færevaaag er cand.ed og har bakgrunn som audiopedagog og logoped, og ansatt som førstelektor ved Høgskolen i Stavanger. Erna Horn har i mange år vært ansatt som amanuensis ved Institutt for spesialpedagogikk ved Universitetet i Oslo. Hun er utdannet førskolelærer, audiopedagog og cand.paed.spec. Unni Espenakk er cand.paed.spec. og har bakgrunn som logoped, hun er ansatt som høgskolelektor Avdeling for pedagogikk og sosialfag ved Høgskolen Innlandet. Disse fire er medforfattere av fagboken *TRAS, Observasjon av språk i daglig samspill* og de har skrevet kapittelet *Hva er TRAS og hvordan brukes det?* (Frost et al., 2011, s. 9 - 16) som jeg bruker i min dokumentanalyse.

Frost et al. (2011) skriver at TRAS ble utviklet fordi barn med språkforsinkelser ikke ble oppdaget tidlig nok, og at de gjennom en undersøkelse⁵ fra 2000 gjorde funn som viste at barnehager var usikre på hvordan de skulle vurdere barns språkutvikling og hvordan de kunne tilrettelegge for barns språkutvikling i barnehagen. De skriver at gjennom undersøkelsen kom det frem at 90% av førskolelærerne ønsket seg et kartleggingsverktøy der de kunne kartlegge barns språkkompetanse (Frost et al., 2011). Videre viser Frost et al. (2011) til forskning⁶ som hevder at barns ordforråd ved treårsalder har innvirkning på barns leseferdigheter senere i livet.

Det sosiokulturelle læringssynet er lagt som teoretisk grunnlag for utviklingen av TRAS, med utgangspunkt i Vygotskys teorier innen utviklingspsykologien der mennesket utvikler seg i samspill med andre (Frost et al., 2011). I tillegg skriver Frost et al. (2011) at de støtter seg til Piaget sine kognitive teorier innen utviklingspsykologien om barns læring der det foregår mentale og kognitive prosesser i hvert enkelt barn, der nye erfaringer utarbeides, tolkes, utvikles og lagres i hjernen (referert i Frost et al., 2011). I følge Frost et al. (2011) er

⁵ Undersøkelsen var en spørreundersøkelse utarbeidet av TRAS-gruppen selv. Les mer om undersøkelsen her: https://www.idunn.no/spesped/2002/02-03/tras_tidlig_registrering_av_sprakutvikling

⁶ Semantic and phonological skills in predicting reading development: from 3-16 years of ages. Kan leses i fulltekst på: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/dys.292/abstract;jsessionid=439B79B84F176CCCF54F0F60028A2BBB.f04t03>

TRAS tenkt for å brukes i naturlige situasjoner der barnehagelæreren er opptatt av språk i samspillet med barnet.

Frost et al. (2011) er opptatt av å få frem at det er ikke et riktig svar som gjelder for alle barn, men at barnehagelæreren er kompetent og skal bruke TRAS som et verktøy i tillegg til egen kunnskap for observasjon av barns språk. Barnehagelæreren må være bevisst og faglig kompetent i språkarbeid med barna (Frost et al., 2011). Frost et al. (2011) presiserer at TRAS-skjema må kun brukes sammen med TRAS-boken. Spørsmålene som står i TRAS-boken er veiledende og en hjelp til barnehagelæreren for å huske på å dekke alle områder i arbeid med barns språkutvikling, og at barnehagelæreren må til rette legge spørsmålene til det barnet han/hun møter (Frost et al., 2011). Det kommer tydelig frem at i arbeidet med å kartlegge barn med TRAS skjema skal barnehagelæreren være diskre slik at barnet ikke skal føle seg observert (Frost et al., 2011). I følge Frost et al. (2011) skal ikke barnehagelæreren observere barna med skjemaet i hånden, men at barnehagelæreren skal ha kunnskaper om barns språkutvikling og skjemaet godt implementert, slik at han vet hva han skal se etter i det daglige samspillet.

Å bruke kartleggingsverktøyet TRAS er ikke bare et verktøy for å observere barns språkutvikling, Frost et al. (2011) hevder også at det er et redskap for å heve personalets kompetanse og som en kvalitetssikring for personalet og foreldrene.

4. Drøfting

I dette kapittelet vil jeg drøfte mine funn i dokumentanalysen opp mot teori og egne erfaringer fra barnehagepraksis.

4.1 Etikk og kartlegging

4.1.1 Etikdens betydning

Når det gjelder å kartlegge barn i barnehagen med TRAS, så tenker jeg at etikk er helt sentralt. Innledningsvis skrev jeg at jeg hadde opplevd at barnehagelærere var så opptatt med å se hva barnet mestret og ikke i en kartleggingssituasjon, slik at det kan se ut som barnehagelæreren glemmer selve barnet. *Barnekonvensjonen* (Barne- og likestillingsdepartementet, 2003) fastslår at barnets beste skal ligge til grunn i alle situasjoner som angår barnet. Lingås (2014) mener at det handler om verdi, og at barn har rettigheter som fastslår at barnet ikke skal brukes som et middel for å nå mål.

Det er det første man må spørre seg selv om hvis man skal kartlegge et barn med TRAS, «Er denne kartleggingen til barnets beste?». Her må barnehagelæreren reflektere over den normative etikken og begrunne hva som er til barnets beste, gjennom konsekvensetikken og dydsetikken, som handler om at barnehagelæreren handler utfra det som er godt og til det beste for barnet (Tholin, 2008). Barnehagelæreren må også ta beslutninger om å kartlegge barnet utfra ulike normative etiske perspektiver som for eksempel pliktetikk, rettferdighetsetikk og diskursetikk, ifølge Tholin (2008) handler det om at barnehagelæreren tar beslutninger utfra hva som er riktig fordi det er en plikt. Det kan være at et barn har språkvansker og at barnehagelæreren ser det som en nødvendighet å kartlegge barnets språkutvikling. Det kan være at kartleggingen er til barnets beste, hvis barnet har behov for spesialpedagogiske tiltak gjennom for eksempel PPT, der det kreves et utfylt TRAS-skjema i en henvisning til PPT.

På lik linje med Pettersvold & Østrem (2012) stiller jeg meg svært kritisk til at Frost et al. (2011) skriver at TRAS kan være et redskap for personalets kompetanseheving eller at det kan brukes som en kvalitetssikring for personale og foreldre. Det er problematisk og uetisk hvis barnehagelæreren bruker makten for å oppnå egne interesser i stedet for å gjøre det som

er til barnets beste. Her kan barnehagelæreren komme i et etisk dilemma som Lingås (2014) beskriver som mål-middel-konflikter det barnet blir brukt som middel for å nå andre mål. Lingås (2014) skriver at det kan være problematisk der barnehagelæreren avgjør hva som er til barnets beste, da det ligger en viss fare der hvor barnehagelæreren kan utøve makt for å nå egne mål.

Jeg har selv stilt spørsmål i barnehager der barnehagelærerne er pålagt å kartlegge alle barn, og jeg har fått til svar at det er for å kunne fange opp alle barna, og at det hjelper barnehagen til å se hvilke områder eventuelt flere av barna ikke mestrer, og utfra barnas kartleggingsresultater kan barnehagen sette inn tiltak på de områdene flest barn har mangler, og de kan bevisstgjøre personalet på hvilke områder de må bli bedre på. I barnehager der dette er tilfelle vil jeg tørre å påstå at både *Barnehageloven* (2005) og *Barnekonvensjonen* (Barne- og likestillingsdepartementet, 2003) faktisk er brutt, og at barns integritet ikke er ivarettatt. Det kan virke som om forfatterne av TRAS ikke ser på det på samme måte, jeg stiller meg kritisk til at det står i fagboken at man skal være diskre, der Frost et al. (2011) mener at den som utfører kartleggingen skal kunne det som står på skjemaet og vite hva de skal se etter, slik at barna ikke vet at de blir observert. Det første jeg tenker er «mener de at de kan bryte loven og trå over barns integritet så lenge barnet ikke vet hva de voksne holder på med?» Det er skremmende om det er slik, lover og etikk overfor barna slutter ikke å eksistere selv om barnet ikke vet hva som foregår, tvert imot vil jeg si, og kanskje enda viktigere og, for barnet er i en ekstremt sårbar situasjon der den voksne har en del av barnets liv i sin hånd, som Løgstrup kanskje ville ha sakt gjennom sin etiske fordring (referert i Tholin, 2008). I tillegg har barnet blitt fratatt sin rett til medvirkning som er nedfelt i *Barnehageloven* (Kunnskapsdepartementet, 2005) og retten til å uttrykke seg og si sin mening om det som vedrører ens eget liv, som *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver* sier noe om (Kunnskapsdepartementet, 2011).

Det jeg her har presentert handler om før man går i gang med kartlegging, og jeg mener det er helt vesentlig å være bevisst over, selv om min problemstilling handler om å ivareta barns integritet i kartleggingssituasjonen ser jeg det som høyst nødvendig å belyse hvordan man kan se kartlegging som motstridende overfor *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver* (Kunnskapsdepartementet, 2011), *Barnehageloven* (Kunnskapsdepartementet, 2005) og *Barnekonvensjonen* (Barne- og likestillingsdepartementet, 2003). Videre i drøftingen vil jeg rette blikket mot der man har kommet til selve kartleggingen, der man har forholdt seg til lovene og vurdert at kartleggingen er til barnets beste, med problemstillingen

min som er *Hvordan kan barnehagelæreren bruke kartleggingsverktøyet TRAS og samtidig ivareta det enkelte barns integritet?*

4.1.2 I møtet med barnet

Når barnehagelæreren skal kartlegge et barn så handler det mye om møtet med det enkelte mennesket, jeg knytter det til det Eidhamar & Leer-Salvesen (2013) beskriver som nærhetsetikk. Nærhetsetikk handler om hvordan man møter et annet menneske, om relasjonen menneskene imellom, i kartleggingssituasjonen handler det om hvordan den voksne møter barnet og hvordan det voksne går inn i relasjonen med barnet. Pettersvold & Østrem (2012) er kritiske og mener at det er etisk problematisk å kartlegge barn med TRAS, de hevder at blant annet barns rett til medvirkning vanskeliggjøres da barnehagelæreren ikke ser på barnet som en del av et språklig fellesskap, men heller ser på barnets evne og vilje til å innordne seg etter det som anses som normalt og etter den kulturen som barnehagen legger til grunn (Pettersvold & Østrem 2012). Løgstrups etiske fordring ser jeg på som svært viktig i arbeid med barn, den handler om at jeg som menneske må være bevisst i møtet med et annet menneske, der jeg i dette møtet alltid holder noe av den andres liv i min hånd, det handler om verdi og om hvordan jeg selv som subjekt går inn i møtet med den andre (referert i Eidhamar & Leer-Salvesen, 2013; Tholin, 2008). Jeg tenker at i mitt møte med det enkelte barn i kartleggingssituasjonen, må jeg la barnet få medvirke og gi barnet, med sine meninger og sin kultur, mulighet til å bli en del av det språklige fellesskapet.

4.2 Kartlegging og anerkjennelse

Gjennom dokumentanalysen gjorde jeg noen funn som handlet om anerkjennelse, der jeg oppfatter det som at Pettersvold & Østrem (2012) mener at det ikke er mulig å anerkjenne barnet i en kartleggingssituasjon. Dette er noe jeg stiller meg kritisk til, jeg støtter meg til Åmot & Skoglund (2012) der de skriver at det å anerkjenne barnet handler om måten barnehagelæreren møter barnet på, og på hvilke måter barnehagelæreren går inn i relasjoner med barn på. Jeg tenker at den voksne kan kartlegge et barn og samtidig se på barnet som et likeverdig individ, barnehagelæreren må vise barnet kjærlighet og utøve makt i barnets favør

Akslen (2012). Med dette tenker jeg at barnehagelæreren må bestrebe seg etter å se det barnet mestrer i ulike situasjoner, det samme gjelder spørsmålene i TRAS-skjemaet, barnehagelæreren må tilpasse spørsmålene etter barnet og observere barnet i naturlig miljø og en naturlig setting. Men naturlig mener jeg at det må være i situasjoner og et miljø som barnet trives i. For eksempel hvis barnehagelæreren skal se på barnets språkforståelse og barnet ikke er komfortabel ved tegnebordet så kan man ikke be barnet sitte ved tegnebordet og si til barnet «vis meg det vi kan tegne med» (Frost et al., 2011 s. 12), men hvis barnet derimot liker å være i sandkassa, kan man gå inn i leken med barnet ute i sandkassa og spørre om «kan du gi meg den du graver med?». Her tenker jeg at den voksne har respekt for barnet og tilpasser sin observasjon etter barnets interesser og sterke sider. Det er også viktig med bekreftelse og ros, da barnets selvfølelse og selvtillit utvikles i samhandling med andre mennesker (Åmot & Skoglund, 2012). Det å tilpasse situasjoner og spørsmål man stiller til hvert enkelt barn er også noe Frost et al. (2011) mener at barnehagelæreren skal gjøre, det står i fagboken at spørsmålene er veiledende og skal tilrettelegges barnet.

4.3 Utøvelse av makt og postmodernismen

Foucault mener at det ligger makt i relasjonen mellom diskursene og menneskene, og at mennesket utøver makten som diskursene gir. Videre snakker han om at kunnskap og makt er vevd sammen, men at denne veven har sprekker og det er de sprekke som gir rom for tolkninger (referert i Hultqvist, 2011). Disse sprekke må barnehagelæreren ta på alvor, barnehagelæreren må være kritisk til at en teori er den rette. Forfatterne av TRAS hevder selv at de støtter seg til Vygotskys sosiokulturelle teorier, der samspillet og dialogen spiller en stor rolle, samtidig som de også støtter seg til Piaget når det gjelder barns læring og kognitive prosesser (Frost et al., 2011). Jeg tenker at TRAS-skjemaet kan sammenlignes med Piaget sin stadietenkning, der de aldersinndelte kolonnene sier noe om hva som forventes av barnet i ulike trinn, delt inn etter alder. Videre tenker at de diskurser som råder her er gjennom utviklingspsykologien, med de forventninger om hva som er et normalt barn (Askland & Sataøen, 2014). Hvis jeg skal se på kartleggingssituasjonen som Foucaults vev, vil sprekke her kanskje være å se kartleggingen i et postmodernistisk perspektiv, det handler om å se kritisk på diskursene som råder (Hultqvist, 2011; Nordin-Hultman, 2004). I et postmodernistisk perspektiv mener Nordin-Hultman (2004) at barnehagelæreren må se på

hvordan det pedagogiske miljøet påvirker barnets atferd, hun presiserer også at selvet skapes gjennom muligheter det pedagogiske miljøet gir.

For å ivareta barns integritet som innebærer både anerkjennelse, etikk og synet på barn, må barnehagelæreren tilpasse det pedagogiske miljøet til barnet, og barnehagelæreren må være bevisst på at det er ikke sikkert at det er barnet som ikke mestrer det som står i TRAS-skjema, det kan også være det pedagogiske miljøet i barnehagen som ikke er godt nok for barnet. Man må stille seg selv spørsmål som «er barnet slik i alle situasjoner»? Gjennom det Nordin-Hultman (2004) beskriver vil jeg vise til et eksempel fra egen barnehagepraksis:

Jeg skulle kartlegge et barn med TRAS-skjema da det ene spørsmålet under oppmerksomhet i alderen 4-5 år er «Kan barnet leke uten å forstyrre/avbryte andre?» (Solheim, 2011, s. 59) det første jeg tenkte var «nei» fordi jeg opplevde daglig at dette barnet var utagerende og forstyrret leken til de andre som lekte inne på avdelingen. Jeg hadde også hørt voksne i barnehagen snakke om barnet som utagerende og med lite impuls kontroll, i tillegg ble det ofte sagt at «han er jo gutt da, med masse energi». Jeg tok meg selv i tenkningen og tenkte på nytt, og stilte meg selv spørsmålet «gjelder det i alle situasjoner?» svaret var «nei», dette barnet kunne leke i timevis ute i skogen og på barnehagens uteområde uten å forstyrre noen, barnet lekte med andre, samarbeidet og kommuniserte.

Det viste seg at det ikke var noe mangler ved dette barnets oppmerksomhet, men derimot så var det noe feil med det pedagogiske miljøet inne i barnehagen. Min oppfattelse fra barnehagepraksis samsvarer med det Nordin-Hultman (2004) skriver, om at barn blir ofte beskrevet og stemplet ut fra biologiske, psykologiske eller sosiale perspektiv. Nordin-Hultman (2004) sier at barnehagelærerne må være forsiktig med å stemple barna, hun mener at barnehagelærerne må røske opp i diskursene om barns læring, utvikling og identitetskapning, og bruke kritisk refleksjon og feste blikket på det som skjer rundt barna og påvirker barna i ulike situasjoner.

4.4 Kartleggingens skyggelegging av subjektet

I mine funn finner jeg at Pettersvold & Østrem (2012) mener at kartlegging handler ikke om å se barnets kompetanse og sterke sider, men at det handler om å finne mangler og sortere de barna med mangler fra de barna som har kompetanse. Dette samsvarer med mine funn fra

Frost et al. (2011) der jeg tolker det de skriver om at barnehagelæreren skal observere barnets mulighet for endring og mottakelighet for påvirkning for så å kunne vise barnet med mediereing og stimulanse slik at barnet kan mestre de ulike feltene i TRAS-skjemaet. Min oppfattelse er at Frost et al. (2011) ser på barnet som et objekt, der de er opptatt av hva barnet skal kunne ut ifra hva det de har definert som normalt og ikke gjennom TRAS-skjema, og at alle barn skal passe inn i en og samme form. Pettersvold & Østrem (2012) uttrykker også dette der de sier at kartlegging i barnehagen handler om å jakte på et normalt barn.

Å se barn som subjekt handler om å se barnet med kompetanse og intelligens allerede fra fødselen av (Bae, 2016). Jeg tenker at det å kartlegge et barn med TRAS-skjema gjør det svært vanskelig å se barnet som subjekt, nettopp fordi barnehagelæreren er ute etter å finne ut hvilke utfordringer barnet har når det gjelder språkutviklingen. Samtidig som jeg tenker at barnet med språklige utfordringer ikke skal ses på som en tom tavle som skal fylles, men barnehagelæreren må se på barnets kompetanse og sterke sider slik at det blir grunnlaget for språkstimuleringen. Eksempelvis mener jeg at hvis et barn er glad i å være ute i naturen og bygge hytter, så er det nettopp her barnehagelæreren må forta sine observasjoner og tilrettelegge arbeidet med barnets språk. Åberg & Taguchi (2006) skriver om hørestyrke, der barnehagelæreren må være lyttende og forsøke å forstå barna både verbalt og nonverbalt, barnehagelæreren må lytte til barns ønsker, kompetanse og sterke sider, og bruke den informasjonen som kommer frem under lyttingen i arbeidet med barna. Hva er det barnet ønsker? Hva er det barnet liker å gjøre? Hva er barnets sterke sider? Hva er barnets interesser? Svarene på disse spørsmålene må legge grunnlaget for hvor og hvordan barnehagelæreren skal kartlegge hvert enkelt barn.

Det å møte et barn som subjekt er komplisert som også Biesta (2006) skriver om. Biesta (2006) mener at synet på mennesket blir objektivt hvis man skal definere hva et menneske som subjekt er, han mener vi heller må se på hvordan et subjekt skapes. Mennesket kan ikke utvikle selvet fritt, mennesket vil alltid skapes av de kulturelle rom vi befinner oss i og at vi utvikler selvet i møtet med andre mennesker som er ulike oss selv (Biesta, 2006). Hvis jeg skal knytte dette til kartlegging av barn med TRAS, må barnehagelæreren være bevisst på sin påvirkning av barnet. Barnehagelæreren må i kommunikasjonen med barnet legge sine egne tanker og meninger til side, og bestrebe etter å lytte til barnet uten å evaluere eller definere hva barnet mener eller hva barnehagelæreren selv mener er fornuftig. Jeg oppfatter det slik at jeg som barnehagelærer må tenke at dette mennesket forsøker å si meg noe som

jeg ikke vet eller har kunnskap om, det er noe nytt og helt unikt. Biesta (2006) skriver at det er i kommunikasjonen med et annet menneske som er ulikt deg selv, der du lytter og tar den andre alvorlig og responderer på det ukjente med vår egen enestående stemme og ikke den stemmen som styres av det fornuftige, at først da vi blir til unike subjekter. I min forståelse av Biesta (2006) sin teori støtter jeg meg til Lèvinas etikk som handler om å se den andres ansikt, der jeg selv i møte med et annet menneske som her gjelder barnet, må jeg se og anerkjenne barnet for barnets annerledeshet som noe unikt, samtidig som jeg ser at barnet er et menneske som ligner meg selv (referert i Eidhamar & Leer-Salvesen, 2013). Løgstrup snakker om tillit, der barn lærer av egne erfaringer i møte med andre mennesker, hvis jeg som barnehagelærer møter barnet med denne åpenheten og skaper tillit, vil kanskje også barnet ta med seg sine erfaringer fra møtet med meg videre til møtet med andre mennesker (referert i Eidhamar & Leer-Salvesen, 2013). Hvis jeg som barnehagelærer derimot ikke anerkjenner barnets annerledeshet og kun ser på barnets mangler, vil kartleggingen kunne tildekke barnets ansikt og jeg vil ikke kunne ivareta barnets helhet og ukrenkelige verdi.

4.5 Profesjonsutøverens tillitt

Barnehagelæreren har definisjonsmakt der han eller hun kan definere hva som er normalt og ikke, utfra hvilke teorier om barns utvikling barnehagelæreren støtter seg til. Det er klart at et kartleggingsskjema har allerede definert dette til en viss grad på forhånd, samtidig tenker jeg at med min profesjon kan velge å se barnet ut fra flere ulike teorier, en barnehagelærer har mye teoretisk kunnskap, og som profesjonsutøver handler det om å sette denne kunnskapen ut i praksis (Hennum & Østrem, 2016). Igjen støtter jeg meg til Foucaults vev (referert i Hultqvist, 2011), der jeg tenker at barnehagelæreren må se sprekkene i veven og da mener jeg at det er sprekkene i kartleggingsskjemaet som må settes fokus på. Selv om TRAS-skjemaet er utarbeidet fra utviklingspsykologien med Piaget og Vygotsky sine teorier (Frost et al., 2011), så kan barnehagelæreren se barnet i kartleggingssituasjonen utfra andre teorier, som jeg har drøftet tidligere i dette kapittelet. Det jeg syns er urovekkende er at Pettersvold & Østrem (2012) hevder at et barn med mange mangler på kartleggingsskjema vil påvirke barnehagelærerens syn på barnet, jeg mener at jeg med min profesjon må ha tillit fra samfunnet rundt der jeg ikke lar mitt syn på barnet påvirkes av resultatet av en kartlegging. Det samme mener jeg om definisjonsmakten, der jeg som barnehagelærer og

profesjonsutøver har tillit fra samfunnet til at jeg utøver makt i barnets favør og at jeg er kritisk til diskursene som råder, og at jeg handler utfra barnets beste. På den andre siden er det svært skremmende at ifølge Datatilsynet (2014) sine tall viser at hele 90% av Norges barnehager kartlegger barn med TRAS. Jeg tenker at hvis det er så mange barnehagelærere der ute som ukritisk tar i bruk kartleggingsverktøy på barn uten å ta hensyn til etikk og barns rettigheter som er nedfelt i blant annet *Barnekonvensjonen* (Barne- og likestillingsdepartementet, 2003), da kan jeg forstå at Pettersvold & Østrem (2012) skriver at et barn som har mange mangler i TRAS-skjemat kan påvirke barnehagelærerens syn på barnet. Hvis barnehagelæreren ikke bruker sin profesjonelle kunnskap og stemme til barnas fordel i det offentlige rommet, hvordan skal da samfunnet rundt kunne stole på at barnehagelæreren bruker sine profesjonelle kunnskaper til barnas fordel i en kartleggingssituasjon?

5. Avslutning

Med denne oppgaven ønsket jeg å finne ut av hvordan jeg som barnehagelærer kan kartlegge barn i barnehagen med kartleggingsverktøyet TRAS og samtidig ivareta barnets integritet. Det jeg først måtte gjøre rede for var begrepet integritet, som blant annet handler om barnets ukrenkelighet (Kjøll, 2015), jeg valgte å se begrepet opp mot kartlegging i barnehagen der jeg mener det handler om etikk, å anerkjenne barnet og barns egen subjektskaping. Videre valgte jeg å gjøre en dokumentanalyse der jeg så nærmere på innholdet i to dokumenter som handlet om å kartlegge barn med kartleggingsverktøyet TRAS. Funnene jeg gjorde drøftet jeg opp mot teori og egne erfaringer.

Det er forståelig at barns språkutvikling er viktig som Frost et al. (2011) presiserer, og at barnehagelæreren må tilrettelegge for at barn kan tilegne seg språket på best mulig måte. Jeg mener at hvis man helt ukritisk tar i bruk kartleggingsverktøy på barn uten at det er til barnets beste, eller at barnehagelæreren kun fokuserer på barnets mangler, så kan ikke barnehagelæreren ivareta barns integritet. På den andre siden tenker jeg at barnehagelæreren kan kartlegge barn med TRAS og samtidig ivareta barnets integritet hvis barnehagelæreren tilrettelegger kartleggingen til barnet, der målet må være å støtte barnets språkutvikling utfra barnets perspektiv, uten å ha tanker om at barnet skal passe inn i en bestemt form, eller at kartleggingen skal kunne brukes som mål for andre interesser.

Som barnehagelærer må jeg alltid handle ut fra barnets beste, det er min oppgave som profesjonsutøver (Hennum & Østrem, 2016). Jeg vil møte på etiske utfordringer, der jeg for eksempel er i en situasjon som innebærer å kartlegge et barns språk, der jeg må være kritisk til diskursene som råder, jeg må se barnet som en helhet og som et subjekt (Bae, 2016; Akslen, 2012). Jeg må se den andre og møte den andre som et unikt individ, og se dette individets ressurser og interesser, og at ressursene, interessene og det enkelte menneskets unike egenskaper legger grunnlaget for mine observasjoner og tiltak som skal støtte barnets språkutvikling (Eidhamar & Leer-Salvesen, 2013). Barnehagelæreren bør være forsiktig med å lete etter feil hos barnet, men være oppmerksom på at det kan være miljøet rundt barnet som kan være problemet (Nordin-Hultman, 2004). For meg virker det som politikere i Norge er mest opptatt av hva barn skal bli (Kunnskapsdepartementet, 2009), og hvis alle skal bli like og passe inn i en og samme form, hvordan skal verden bli da? Med de utfordringer som fins i verden i dag så trenger vel verden barn som kan tenke selvstendig og annerledes?

Selv tenker jeg at gjennom denne oppgaven er jeg som barnehagelærer sterkere rustet til å møte barnehagen med kartleggingsverktøyene som fins, jeg har tilegnet meg kunnskap som jeg kan bruke for å ivareta barna i kartleggingssituasjonen, og jeg kan bruke kunnskapen til å argumentere imot hvis jeg mener det er nødvendig. Jeg tenker også at kunnskapen jeg har tilegnet meg gjennom denne oppgaven kan brukes i møtet med andre kartleggingsverktøy enn TRAS også, der jeg tenker at etikk, anerkjennelse og barns subjektskaping berøres i alle situasjoner der barnehagelæreren er i relasjoner med barn.

Litteraturliste

- Akslen, Å. N. (2012). Kulturforskjeller i barnehagen, I R. Skoglund & I. Åmot (Red.), *Anerkjennelsens kompleksitet i barnehage og skole* (s. 148-167). Oslo: Universitetsforlaget.
- Askland, L. & Sataøen, S. O. (2014). *Utviklingspsykologiske perspektiv på barns oppvekst* (3. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Bae, B. (2016). *Å se barn som subjekt: Noen konsekvenser for pedagogisk arbeid i barnehage*. Kunnskapsdepartementet. Hentet fra <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/tema/barnehager/a-se-barn-som-subjekt---noen-konsekvens.html?id=440489#>
- Barnehageloven (2005). Lov om barnehager (barnehageloven), LOV-2005-06-17-64. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64>
- Barne- og likestillingsdepartementet (2003). *FNs konvensjon om barns rettigheter*. Hentet fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf
- Biesta, G. J. J. (2006). *Beyond Learning. Democratic Education for a Human Future*. Taylor & Francis Ltd.
- Brinkmann, S. & Tanggaard L. (2012). Introduksjon. I S. Brinkmann & L. Tangaard (Red.), *Kvalitative metoder, Empiri og teoriutvikling* (s. 11-16). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Dalland, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving* (5utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Datatilsynet (2014). *Personvern i skole og barnehage – samlrapport, juni 2014*. Hentet fra https://www.datatilsynet.no/globalassets/global/04_planer_rapporter/skoleprosjektet_samlrapport.pdf
- Eidhamar, L. G. & Leer-Salvesen, P. (2013). *Nesten som deg selv. Barn og etikk* (4. utg.). Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Espenakk, U., Horn, E. & Færevaaag, M. K. (Red.). (2011). *TRAS, Observasjon av språk i daglig samspill*. Stavanger: Info Vest Forlag.

Frost, J., Færevaaag, M. K., Horn, E. & Espenakk, U. (2011). Hva er TRAS og hvordan brukes det? I U. Espenakk, J. Frost, M. K. Færevaaag, E. Horn, I. K. Løge, R. G. Solheim & Å. K. Wagner, (Red.). *TRAS, Observasjon av språk i daglig samspill* (s. 9-16). Stavanger: Info Vest Forlag.

Halsan, A. (2017). *Dette er TRAS*. Hentet fra <https://lesesenteret.uis.no/article.php?articleID=85374&categoryID=13853>

Hennum B. A. & Østrem, S. (2016). *Barnehagelæreren som profesjonsutøver*. Oslo: Cappelen Damm.

Hultqvist, K. (2011). Michael Foucault: Makten er det som viser seg mest og derfor skjuler seg best. I K. Steinsholt & L. Løvlie. *Pedagogikkens mange ansikter. Pedagogisk idéhistorie fra antikken til det postmoderne* (s. 618-633). Oslo: Universitetsforlaget.

Kjøll, G. (2015). Integritet. I *Store norske leksikon*. Hentet 2. april 2017 fra <https://snl.no/integritet>.

Kunnskapsdepartementet (2009). *Kvalitet i barnehagen*. (St. meld. nr. 41, 2008/2009). Oslo. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/78fde92c225840f68bce2ac2715b3def/no/pdfs/stm200820090041000dddpdfs.pdf>

Kunnskapsdepartementet (2011). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. [Oslo]: Kunnskapsdepartementet.

Lingås, L. G. (2014). *Etikk for pedagoger* (2. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Nordin-Hultman, E. (2004). *Pedagogiske miljøer og barns subjektskapning*. Oslo. Pedagogisk forum.

Otterstad, A. M. & Rhedding-Jones, J. (2011). Å spore kunnskapskonstruksjoner i brytningstider. I A. M. Otterstad & J. Rhedding-Jones (Red.), *Barnehagepedagogiske diskurser* (s. 11-35). Oslo: Universitetsforlaget.

Pettersvold, M. & Østrem, S. (2014). *Mestrer, mestrer ikke: Jakten på det normale barnet*. Oslo: Res Publica.

Pettersvold, M. & Østrem, S. (2017). *Mestrer, mestrer ikke. Blogg om politikk, samfunnskritikk og den ustoppelige jakten på det normale barnet*. [Blogg]. Hentet fra <http://www.mestremestrerikke.no/>

Solheim, R. G. (2011). Oppmerksomhet. I U. Espenakk, J. Frost, M. K. Færevaa, E. Horn, I. K. Løge, R. G. Solheim & Å. K. Wagner, (Red.). *TRAS, Observasjon av språk i daglig samspill* (s. 53-61). Stavanger: Info Vest Forlag.

Tholin, K. R. (2008). *Yrkesetikk for førskolelærere*. Bergen: Fagbokforlaget.

Åberg, A & Taguchi, H.L. (2006). *Lyttende pedagogikk: Etikk og demokrati i pedagogisk arbeid*. Oslo: Universitetsforlaget.

Åmot, I. & Skoglund, R. I. (2012). Anerkjennelsens kompleksitet i pedagogiske institusjoner, I R. Skoglund & I. Åmot (Red.), *Anerkjennelsens kompleksitet i barnehage og skole* (s. 17-40). Oslo: Universitetsforlaget.